OCTAV VOROBCHIEVICI DESPRE BUCOVINA

ION FILIPCIUC

Octav Vorobchievici about Bukovina

(*Abstract*) *

The author of this documentary, Ion Filipciuc, brings to the readers' attention some fragments of the work *La noi, în Bucovina* [The way we are, in Bukovina] – a work which he assigns, as a species, to the historical reportage – written by Octav Vorobchievici, a descendant from a family of well-known priests and Bukovinian scholars endowed with the gift of storytelling and understanding of world's mysteries. At the time the text was printed, the author addressed to readers who did not know much about the Bukovinian territory which had become again a part of Romania. The historical political data offer a good knowledge of the realities of Bukovina before and after the events of the autumn 1918. The text was published for the first time by Octav Vorobchievici in the monthly magazine "Military Romania", (Bucharest, 1935). Later, in 1943, the text appeared in the volume *La noi, în Bucovina*, published at the "Bucovina" Publishing House (Bucharest), which was led by I. E. Torouțiu. In order to provide contemporary readers with the most complete information about the book, Ion Filipciuc first presents the contents of it, and then he inserts large text fragments, edited according to the present day academic orthographic norms. He also preserves a series of lexical forms that had been used a century ago.

Keywords: Bukovina, Octav Vorobchievici, documentary, history, politics.

O simplă răsfoire a cărții istoricului Mihai-Aurelian Căruntu, *Unirea Bucovinei cu România (1918). Aspecte geopolitice și militare*[1], ne atrage atenția asupra unei anchete atribuite maiorului Octav Vorobchievici, *De vorbă cu șefii din Războiul de Întregire*[2], necunoscută nouă, dar în care a fost consultat și generalul Iacob Zadik, comandant al Diviziei a 8 Infanterie, ce-și amintea cu nostalgie, în 13 aprilie 1935, evenimente din Bucovina toamnei anului 1918: „Pe tot parcursul, soldații mei fuseseră întâmpinați de populație, în frunte cu preoții în odăjdii. Pretutindeni erau primiți cu

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

[1] Mihai-Aurelian Căruntu, *Unirea Bucovinei cu România (1918). Aspecte geopolitice și militare*, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer", 2018.

[2] *Ibidem*, pp. 355–360.

Analele Bucovinei, **XXVII**, *1* (54), p. 293–309, Bucureşti, 2020

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

flori. Pretutindeni curgeau lacrimi de bucurie. Pretutindeni brațele se întindeau calde spre noi. Bătrânii îngenuncheau și mulțumeau cerului că le-a fost dat să trăiască ceasul desrobirii. Gospodinele ne chemau la masă și ne ospătau. Tinerii și copiii însoțeau detașamentele până departe de satele lor și ne urau să ajungem cu bine la hotarul de miază-noapte al Bucovinei, pe veci unită cu țara liberă. Clopotele sunau anunțând o viață nouă. Seara se întindeau, în sate, hore de înfrățire. La bariera Cernăuțului m-a întâmpinat o numeroasă delegație de notabilități, care m-a însoțit până în mijlocul orașului, în Piața Unirii, deasupra căreia se înălța turnul primăriei, în vârful căruia fusese, pe vremuri, uriașa emblemă a imperiului austriac. Aici am fost ridicat pe brațe și, în mijlocul mulțimii în delir, am fost dus pe scările Palatului Național, unde mă aștepta, cu ochii plini de lacrimi, marele patriot Iancu Flondor. Orașul era numai urale, numai cântece, numai dangăte de clopot […]”[3].

Din păcate pentru acribia cercetătorului pomenit, ancheta citată nu se află în paginile revistei „România militară” (București) indicate de acesta (pp. 70–75) nici în 1935 – poate va fi fost un supliment rătăcit –, și nici în anii următori; tot așa, nu am găsit-o menționată în vreo bibliografie a operei lui Octav Vorobchievici. Rămâne de căutat nu doar pentru răspunsurile gen. Iacob Zadik, ci și ale celorlalți șefi ai armatei române din anii Marelui Război al popoarelor. Ceea ce ne îndeamnă să facem un popas mai așezat în Biblioteca Academiei Române și să descoperim opera unui scriitor român înzestrat cu harul povestirii și al pătrunderii tainelor lumii noastre.

Recenta și bogata *Enciclopedie a Bucovinei*[4], ediția a II-a, realizată de Alis Niculică și un grup de patru colaboratori principali: Erich Beck, Adriana Chindriș, Elena Pintilei și Bogdan-Petru Niculică, n-a ocolit neamul Vorobchievicilor din această „margine primejduită de țară românească”, iar cel din urmă vlăstar, Octav, își are locul cuvenit[5]. Descendent dintr-o familie de cunoscuți preoți și cărturari bucovineni, Octav Vorobchievici s-a născut la Bârlad, în ziua de miercuri, 19 aprilie 1896, stil vechi, părinții săi fiind Aristeea și Constantin, profesor, care se vor muta în scurtă vreme la Ploiești, unde cel dintâi fecior va urma liceul iar ulterior, cursurile unei școli militare, astfel încât curajosul sublocotenent din 1916 va ajunge la gradul de colonel și va comanda un regiment în cel de-al Doilea Război Mondial, cu urmarea că, sub regimul comunist, va fi degradat, condamnat la închisoare și lipsit de pensia pentru slujirea patriei vreme de aproape jumătate de veac. A murit în ziua de vineri, 7 aprilie

[3] *Ibidem*, pp. 359–360.

[4] Emil Satco, Alis Niculică, *Enciclopedia Bucovinei. Personalități, localități, societăți, presă, instituții*, vol. I (A–F), vol. II (G–O), vol. III (P–Z), Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2018.

[5] *Ibidem*, vol. III, pp. 821–822.

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

1987, în Roşiorii de Vede, după o tinereţe plină de curaj, jertfă, succese şi perspective, mântuindu-şi anii de după 1944, prin tribunale, închisori şi sărăcie, care nu l-au împiedicat să-şi scrie şi să desăvârşească operele memorialistice şi literare.

Ofiţerul cărturar Octav Vorobchievici a rămas, astfel, credincios crezului exprimat în tinereţe: „O preferinţă pentru cartea în măsură să limpezească o metodă simplă de gândire, clară şi repede, pentru cartea care nu încetineaze circulaţia sângelui şi bătăile inimii, ci păstrează tânăr şi fierbinte elanul şi energia. Căci, în încheiere, sabia nu trebuie să slujească la tăiatul foilor cărţii, ci cartea trebuie să slujească la ascuţirea sabiei”[6].

La noi, în Bucovina este un reportaj sentimental-istoric, întrucât porneşte de la închinăciunea unchiului de la Siret la patul nepotului său, rănit în luptele de la Turtucaia, şi sfârşeşte cu revederea de către nepot, peste aproape un sfert de veac, a casei acestui unchi. Structura textului este circulară şi trădează o simetrie arhitecturală a excursului reportericesc. Paginile par a fi expresia unei remuşcări, pentru că nepotul şi-a cam uitat, după Unirea din 1918, neamurile din Bucovina. Expresia este rodnică deoarece reporterul se adresează unor cititori care nu prea cunosc ţinutul românesc readus la Patria Mamă, încât datele istorice şi chiar de actualitate politică oferă o bună cunoaştere a realităţilor bucovinene dinainte şi de după evenimentele din toamna anului 1918. Textul a fost publicat mai întâi în revista mensuală „România militară”, Bucureşti, anul LXXII, nr. 12, decembrie 1935, 132 p., iar ceva mai târziu, în anul 1943, între coperţile unui volum ocrotit de generoasa editură „Bucovina”, diriguită printre bucureşteni de către I. E. Torouţiu, cu un *motto* din scrisa cronicarilor: „Boieri, boieri, pângăritu-m-au păgânul!”.

Pentru a oferi cititorilor contemporani o informaţie cât mai completă, redăm cuprinsul volumului: „Strigăt fără glas” (p. 5); „Suceava, flamura de lumină deasupra veacurilor” (p. 49); „Dragomirna, arcadă a credinţei pe pragul Ţării Fagilor” (p. 133); „Rădăuţii, târgul ctitoriei lui Bogdan cel Bătrân” (p. 157); „Sucevița, leagăn de îngeri” (p. 171); „Mănăstirea Putna, locul de veghe al Marelui Ştefan Vodă” (p. 203); „Seletin, poarta unei lumi necunoscute” (p. 248); „Putila şi tainele din munţii dacilor nero-manizaţi” (p. 267); „Semnele de hotar” (p. 287); „Cernăuţi, treapta de noui nădejdi” (p. 307); „Pe urmele bătăliei din Codrii Cozminului” (p. 321) şi „Drumul amintirilor” (pp. 339–349).

Reproducerea textului se face după volumul *La noi, în Bucovina*[7], respectând normele ortografice instituite actualmente de Academia Română, conservând însă o serie de forme lexicale obişnuite în urmă cu un veac şi înzestrate astăzi cu savoarea expresivităţii din epocă, precum „întunerec”, „duminecă”, „noui”, „turburat”, „lumă-nare” etc.

La noi, în Bucovina îşi păstrează menirea şi peste veac...

[6] Octav Vorobchievici, *Ofiţerul şi cartea*, în „România Militară”, Bucureşti, anul LXXIV, nr. 7–8, iulie – august 1937, pp. 70–73.

[7] Octav Vorobchievici, *La noi, în Bucovina*, gravuri de Mariana Creţu-Medeleni, Bucureşti, Editura „Bucovina – I. E. Torouţiu”, 1943.

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

Aducem mulţumiri doamnei Manuela Nicolae-Posescu, care ne-a pus la îndemână o serioasă documentaţie şi ne-a dat acceptul de a reedita unele texte semnate de bunicul domniei sale, pentru a le oferi, spre cunoaştere şi bucurie, cititorilor din proaspătul mileniu.

LA NOI, ÎN BUCOVINA

Tainiţele

Cine n-a simţit, în liniştea nopţii, apropierea fiinţei nelămurite, turburătoare şi rece, care, prinzându-ne fără de veste, cu gândurile rătăcind dincolo de lumea aievea, ne-a deschis cu o mână aeriană uşa odăii şi a pironit asupra singurătăţii noastre, privirea oarbă şi adâncă a întunerecului?

Un colţ de perdea a tremurat atins de trecerea nevăzută. Un scaun a trosnit încet, ca sub apăsarea unui trup. O foaie de hârtie a alunecat cu foşnet stins, pe luciul mesei.

Cine s-a îndoit în clipa aceea că nu s-a strecurat lângă el adierea unei umbre revenită din viaţa de dincolo?

Şi în sufletul nostru se deschid câteodată, pe neaşteptate, uşi zăvorâte. Lumi şterse, îngrămădite dincolo de porţile amintirilor de toate zilele, îşi limpezesc profilurile, ca în frescele afumate ale bătrânelor biserici.

O muzică de freamăt, ca hăuitul unei păduri în care nu mişcă totuşi nicio frunză, se ridică din valurile ce-şi duc apa încărcată de oglindirile chipurilor, locurilor şi întâmplărilor pe care le simţim ale noastre, fără să ştim dacă le-am cunoscut sau trăit cândva.

E adevărat, rămânem rar singuri, cu noi înşine. De nimic nu ne este mai teamă ca de tainicele confruntări la care ne sileşte sufletul. Peste trecutul aburos, aşternem lespedea frământării zgomotoase a vieţii. Fugim de noi. Ne este frică să revenim pe urmele paşilor adânciţi ca într-o zăpadă moale, în lungul căilor din afara prezentului.

Totuşi, din când în când, o bătaie la porţi nebănuite ne întoarce privirea. Pe vârful picioarelor, ne lăsăm duşi. Adâncuri nesfârşite, ca prin lentilele ocheanelor, deschid coridoare de lumină. Cortegii de chipuri plutesc spre noi, ca mânate de vânt.

Sufletul e plin de tainiţe, ca un fagure de ochiuri.

E uimitor cât de puţin suntem ai noştri. Cine poate spune că e mai mult decât o albie prin care alunecă zvâcnirile de inimi ale altor vieţi? Ceea ce lămurim mai greu în noi este zidit de înaintaşi, din pietre imateriale, aşezate una câte una, într-o clădire încâlcită. Suntem, fiecare, un nesfârşit plural.

În copilărie, mai ales, avem cu toţii somnul turburat de visurile unor căderi năprasnice. Lumea de ştiinţă le tălmăceşte prin amintirea groazei trăite de depărtaţii noştri strămoşi care, de teama fiarelor, se furişau nopţile, în pomii preistoriei unde,

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

dormind, se prăvăleau adesea din culcușurile atât de puțin primitoare. În cădere, unii aveau norocul să se prindă de crăci și să-și pună la adăpost viața. Spaima, adâncită în sufletul celor scăpați, ni s-a trecut, până astăzi, peste mii și mii de înaintași.

Să repet părerea oamenilor de știință că cei ce locuiau nopțile, în vârfurile copacilor, nu se despuiaseră încă de blana de maimuță, ca să ajungă oameni?

Lumea pe care o purtăm în noi, face pe soldat, în focul luptelor, să creadă că el nu poate muri. Luptătorul își dă seama de hora pe care o ascunde în suflet, dar nu-și închipuie că și vecinul de cot poartă în el aceleași rădăcini ale vieții. Ancora, ce leagă pe fiecare ostaș de traiul pământesc, îi dă credința că dacă e firească moartea celor din preajmă, el nu poate să se stingă tot așa de ușor ca o flacără de lumânare în care sufli scurt.

Și totuși, când clipa sfârșitului sosește, își pleacă fără cârtire fruntea. Nu se duce singur.

Balconul

Locuința mea are un balcon înfipt în coasta unui bloc, deasupra hăului Bucureștiului. Pe întinderea lui de câțiva metri pătrați, căptușiți cu gresie și încinși cu îngrădire de beton, este toată grădina apartamentului. Ficuși, colocazii și sagotieri își îngrămădesc frunzele, lăsând liber numai atât cât să încapă un scaun.

Seara, când vin de la treburi, umplu o găleată cu apă și-mi ud cu grijă plantele. Le curăț apoi de uscături și, când e nevoie, sap cu un bețișor pământul din vase. E o treabă ce-mi dă mulțumirea pe care nu știu dacă a încercat-o, în aceeași măsură, Andrée le Nôtre, când rătăcea în vestitele parcuri de la Versailles, Chantilly, Saint Cloud și Meudon, pe care singur le desenase.

Mă las apoi în leagănul de pânză groasă, cu dungi în culori vii, al scaunului, ascult cum soarbe pământul apa vărsată în ciubere și privesc, în tovărășia fumului de țigară, cum se aprind, una după alta, stelele pe cer.

Nu departe, peste valurile în linii de inspirație cubistă ale câtorva acoperișuri, se desprinde, pe tabloul de balcoane ale unui bloc alb, o turlă cenușie de biserică. Praful, scuturat dimineața din covoarele apartamentelor, se cerne peste crucile întărite cu lănțișoare ce se pleacă decorative, ca ornamentațiile care împodobeau cununile bizantine ale domnițelor de odinioară.

Câteodată, în jurul bisericuței, se revarsă tumultul de armonii ale dangătelor. Sunetele își plimbă ecourile din ziduri în ziduri și chemările bronzului plutesc în gol, mult încă după ce palmele aspre ale clopotarului se desprind de funie.

Deunăzi, linia rotundă a turlei, cu ferestrele înguste, tăiate până sub cornișa cupolei, mi-a reținut îndelung privirea. Sub ninsoarea viorie a amurgului, pasta de piatră a clădirilor s-a topit încetul cu încetul și bisericuța cenușie a rămas în mijlocul unei ogrăzi acoperite cu un preș de iarbă umbrită de meri și pruni. De jur împrejur s-au înălțat, albe, chiliile călugărești, cu pridvoare năpădite de zorele.

Mi-am lăsat pleoapele peste imaginea de-o clipă.

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

Din ce ungher de suflet s-a ridicat ca un abur şi s-a închegat, în fund de liniște, lăcaşul ce m-a dus cu gândul la mănăstirile Bucovinei, pe care nu le ştiu decât din poveşti? De unde mi-a venit deodată, în urechi, freamătul de codru, svonul de toacă şi murmurul vioi de pârâiaşe cântând în văile umbrite? De unde aerul proaspăt, cu mirezme dulci de fân şi frăgezimi de pomăt?

În copilărie, tata, care era din Bucovina, m-a dus de câteva ori în ţărişoara care, pe atunci, era cuprinsă între pajurele de hotar ale Austriei. După moartea lui, am urmat, până înainte de izbucnirea Marelui Război, să mă duc şi singur câteodată, în vacanțe, la rudele de acolo.

De atunci mi s-au statornicit în amintire, alături de o seamă de întâmplări, imagini de câmpuri verzi, flori de nalbe ori dalii în faţa caselor acoperite cu şiță, un gust de mere şi prune zemoase, culese de pe ramurile încărcate cu rod, straie albe cusute cu fir negru şi roşu, lungi haine preoțeşti, iconostase cioplite în bogată horbotă de lemn, afumate şi încrustate cu icoane îmbrăcate în argint prăfuit, „drumul împărătesc” fugind către zări, între torțele de frunze ale uriaşilor plopi...

Adeseori, poarta deschisă pe neaşteptate asupra şterselor aduceri aminte mi-a strecurat înaintea ochilor colțuri din lumea copilăriei. Prins în vârtejul vieții, n-am putut să mai iau calea spre pământul reîntors patriei, după o sută patruzeci şi trei de ani de înstrăinare.

Deunăzi, în adâncul sufletului, am reauzit şoptite, cu tristeți de cimitir şi graiu de îngălbenite pagini de album uitat, chemările trecutului ce curge în noi.

Neamurile apropiate, care, în gări micuțe, îşi aşteptau nepotul sau vărul de la „țară”, din Regat, s-au stins ori s-au împrăştiat. Bunicul doarme demult sub cruce, în ograda unei biserici de sat. Bunica l-a urmat odată cu sfârşitul războiului. Fratele tatei..., dar povestea lui nu poate fi prinsă numai în imaginea unei fraze.

Unchiul din Bucovina

Curând după începerea războiului, mă găseam în Bucureşti, într-un spital al Crucii Roşii, ţintuit în pat de răni dureroase, dăruite de gloanțele bulgarilor, la Turtucaia.

Într-o dimineață, şeful spitalului mi-a adus în cameră un bărbat cât un munte, al cărui nume îl reţineam din presa politică.

În timp ce coşul pieptului mi se ridica şi absorbea, chinuit de friguri, strânsoarea bandajelor şi nemişcarea pe care eram nevoit s-o păstrez, trebui să ascult o nesfârşită cuvântare în care vorbele „erou”, „sânge jertfit”, „datorie ostăşească” şi aşa mai departe, sunau ca un refren.

Se vede că „vizitatorul” îşi pregătise cuvântarea pentru o sală întreagă de răniți, deoarece, fără să-şi dea seama că numai un singur pat era răvăşit, se întorcea la dreapta şi la stânga, se adresa la plural – „voi, bravi luptători”, „viteji ai neamului”, „scumpi copii răniți” – şi făcea mişcări largi, cu brațele către ascultătorii închipuiți.

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

În plină vâltoare a frazelor, uşa se deschise încet şi, în rama ei, încremeni statura măreaţă, cu fruntea goală, cu părul dat peste cap, cu umerii voinici, a unui preot.

Era fratele tatei. Unchiul din Bucovina.

Ochii noştri se întâlniră peste şirurile de paturi albe, acoperite cu pleduri cenuşii. Ai lui, muiaţi de bunătate, de duioşie. Ai mei, păliţi de fierbinţeală.

Neîndrăznind să turbure cuvântătorul care-i cinstea nepotul – copilul pe care-l ţinuse în braţe, căruia îi făcuse zmeie – rămase neclintit pe pragul uşii, cu răsuflarea tăiată, în timp ce ropotul vorbelor urcau şi coborau în huiet ce umplea golul de catedrală al sălii.

Nu ştiu când şi cum s-a isprăvit „vizita de îmbărbătare”. Deşteptat ca după cloroform, mi-am simţit mâinile udate de lacrămile unchiului şi cuvintele lui, spuse încet, tremurat, mi-au rămas pentru totdeauna săpate în suflet.

Astăzi, povestirile de război nu mai au preţ. Cei care au trecut cinstit prin foc, nu mai vorbesc de el. Cei cărora această muţenie le prieşte, nu înţeleg tăcerea foştilor luptători.

Mi-e greu să repet tot ce mi-a spus unchiul. Cuvintele lui ar suna ca pentru o carte de copii. Nu le pot uita totuşi, cum nu pot uita nici tabloul din care nu-mi vine să cred că făceam şi eu parte. Îl văd şi astăzi, aproape îngenuncheat lângă patul meu, sărutându-mi mâinile, mie, băiat de douăzeci de ani, el, preot, fratele tatălui meu.

Am ascultat apoi o poveste simplă. Era vorba de dimineaţa Sfintei Maria. Sătenii din ţinutul târguşorului Siret veniseră la biserică în număr neobişnuit de mare. Piaţa ctitoriei lui Petru I Muşat era înţesată de straie albe. Şi în toţi ochii strălucea lumina. A fost destul o şoaptă, ca să înţeleagă:

– Au sunat noaptea clopotele, în satele din Moldova...

Nu s-a îndoit. Ţara intra în războiul pentru întregirea neamului.

– Niciodată n-am făcut o slujbă mai înălţătoare! Niciodată oamenii n-au îngenuncheat cu mai multă pietate în faţa altarului! Niciodată în Siret, nu s-a ridicat o rugă mai fierbinte!

A prins întâia clipă potrivită şi a venit la Bucureşti, să afle ştiri despre nepot. Şi, cu inima „plină de recunoştinţă pentru băiatul care îi făcuse marea cinste să-şi jertfească sângele pentru ţară” –, s-a înapoiat în târgul lui, vestind apropierea eliberării.

În timpul acestor întâmplări, Bucovina era în puterea ruşilor. Într-o bună zi însă, tunul austriac a început să se audă tot mai aproape. Unchiul ştia că foştii stăpânitori n-ar fi întârziat să împodobească spânzurătorile din marginea oraşului cu cei trecuţi pe lista neagră. Între ei ţinea şi el un loc. Ajutat de bunăvoinţa unui şef de unitate rusească, a trecut graniţa împreună cu soţia şi fiica lui, în împărăţia ţarului şi a ajuns la Rostov, pe Don.

Zile grele de bejenie, departe de căminul în care păstra, într-o ramă, un mănunchi de floarea reginei, cules din Carpaţii liberi şi legat cu o panglică în cele trei culori ale neamului nostru, departe de credincioşii lui, pentru şcolile cărora făcuse de atâtea ori drumuri în „ţară”, să aducă teancuri de cărţi româneşti.

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

Trec repede. Pe unchiul din Siret l-am revăzut pentru ultima oară la Chișinău, către sfârșitul anului 1918. Regimentul meu fusese adus din munții Moldovei, în capitala Basarabiei.

Intrasem în curtea unei case, să-mi caut locuință. La o fereastră, mi-am auzit numele strigat de o voce tânără de fată. Strigăt din inimă, izbucnit pe neașteptate. Strigăt scurt și totuși destul de încăpător pentru bucuria, îndoiala, surprinderea și izbânda cuprinse în modulațiile lui. O mândrețe de copilă zbura spre mine într-un vârtej de bucle brune și volane albe. Uluit, am simțit în jurul gâtului brațele și pe obraji, pe ochi, lacrămile și sărutările ei.

N-am înțeles decât peste câteva minute. Trecuseră doar atâția ani de la cel din urmă drum în Bucovina. Mica mea verișoară, fiica unchiului din Siret, avusese timp să crească. Fetița de odinioară, pentru care făcusem primele versuri și cântasem de atâtea ori, serile, în fundul grădinii, era acum „domnișoară".

Unchiul revenise de curând, cu mica lui familie, din Rusia destrămată de revoluție. Obrajii supți. Plămânii secătuiți. Numai fruntea îi rămăsese senină sub părul care-i albise. Și, înapoiat în Bucovina, odată cu înaintarea trupelor noastre peste Molna, și-a închis ochii în sunetele de victorie ale fanfarelor românești.

Verișoara din Siret e o doamnă, cu beteală de argint pe tâmple și cu cerc de copii în jur. Vărul ei nu-i mai face poezii și nu-i mai cântă în fundul grădinii cu meri și peri, intrată demult în stăpânirea altor trecători pe căile vieții.

Chemarea

Așa m-au prins, fără veste, gândurile și așa m-au dus, privind turla bisericuței, în locuri și întâmplări de altădată. Sub cerul limpede, în ale cărui străvezii adâncimi sclipeau stelele ca niște fulgi de scântei, m-am simțit chemat de strigătele fără glas, ridicate dincolo de ușa deschisă, pe neașteptate, în liniștea singurătății.

Cum ți-aș putea tălmăci aceste lucruri, prieten bun de altădată, care ai venit spre mine, cu brațele întinse, mirat că m-ai găsit rătăcind pe ulițele Iașilor? Ce să răspund potopului tău de întrebări grăbite? Pot, oare, să-ți dau alte lămuriri?

În drumul spre Bucovina, am poposit câteva ceasuri în capitala Moldovei. Dar cum să-ți spun că sufletul meu arcuiește din cetatea de vis și uitare, portalul pe pragul pământului către care mă îndrept? Cum să-ți spun că aici, în casa Beilicului, a căzut în 1777 capul lui Grigore Ghica Vodă, retezat de un iatagan turcesc, în urma uneltirilor diplomației austriece, care a pecetluit astfel, prin crimă, răpirea Bucovinei, săvârșită cu doi ani înainte, împotriva lacrămilor deznădăjduite ale boierilor și domnitorului martir?

Cum să-ți spun că scaunul domniei Moldovei a coborât de la Suceava la Iași, că bătrâna Sucidavă a rămas pustiită, cu zidurile în ruină, soartă pe care o suferă, într-o măsură mult mai mică, Iașii de astăzi?

Cum să-ți lămuresc vraja Iașilor asupra drumeților ce străbat Moldova, vrajă ce nu le îngăduie să treacă în susul sau în josul ei, fără să nu se abată în cetatea de vedenii, de farmec patriarhal, de suflet moldovenesc resfirat în tristețe fără țărmuri?

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

Știu. În căderea brațelor tale e semnul dezamăgirii. Găsești că m-am schimbat. Sunt doară atâția ani de când nu ne-am văzut. Zâmbetul ce acoperă frunzele, menite să îndreptățească o despărțire grăbită, îți dezvăluie gândul.

Dar spune, spune tu – ca să repet – cum să-ți vorbesc de mâna aeriană care, în liniștea nopții, prinzându-ne fără veste, departe din lumea aievea, ne-a deschis ușa odăii și a pironit asupra sihăstriei noastre privirea oarbă, rece și adâncă a întunerecului?

Cum să-ți vorbesc de porțile neștiute, pe a căror clanță apăsăm câteodată și dincolo de care ne cufundăm într-o lume imaterială, ce nu poate interesa pe vecini? Spune singur, prieten bun de altădată, care ai venit spre mine cu brațele întinse, mirat că m-ai găsit rătăcind pe străzile Iașilor? Spune, spune acum, când poate citești aceste sărmane rânduri! (*La noi, în Bucovina*, pp. 7–19).

Cetatea amurgului fără nădejde

Iată-mă, așadar, în această dimineață de vară cu cerul aburit de ușoară negură, hoinărind pe ulițele Iașilor, desenate parcă de un maestru regizor al ecranului, pentru un mare film al melancoliei.

Încă de la Pașcani – unde am părăsit expresul năvalnic și am luat miniatura de tren cu mers încet, cu legănări nesfârșite și lungi întârzieri în gări, a căror ferestre încadrează chipurile vii ale familiilor șefilor cu șepci roșii – m-a întâmpinat, ca o prevestire, imaginea de scufundarea înceată, de resemnare în amintiri, de palid decor strângându-și spirala în jurul amurgului bătrânei cetăți domnești. […]

Spre Cernăuți

Gara e plină de lume. Călători sunt puțini dar se pare că tot târgul îi însoțește la tren. Despărțiri gălăgioase, cu lungi strângeri de mâni și îmbrățișări, în care sărutările punctează fără economie dragostea.

Trenul fuge între gări apropiate, în dosul cărora se furișează fabricile de cherestea, cu nesfârșite depozite de scânduri gălbui, așezate în stive.

Dincolo, peste Ceremuș, se întinde câmpia Pocuției, presărată de sate. Zăresc drumurile Colomeei și Sniatinului, atât de pomenite în trecutul Moldovei. Curând, gara de hotar Grigore Ghica Vodă, pe linia mare dintre Cernăuți și Varșovia, își desfășoară peronul curat și zidurile proaspăt văruite, în mijlocul grădinilor smălțuite cu flori. Frumoasă carte de vizită pentru țara noastră, în clipa când drumeții de la miazănoapte ajung pe pământul României.

Trenul gonește mai departe spre Cernăuți, pe liniile de fier înroșite de asfințit, întrecându-se cu fuga ușor curbată a firelor de telegraf, aurite de lumina piezișă a soarelui.

Prutul își arată din când în când vechiul voievodat moldovenesc al Șepeniților, astăzi năpădit de ruteni. Românii zic acestui colț de țară „Peste Prut” și buzele lor înveșmântează cu tristețe cele două cuvinte:

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

– S-a căsătorit peste Prut... – asta însemnând un început de înstrăinare.

– Vine de peste Prut... – fapt ce lămurește pricina unui grai românesc plin de cuvinte stâlcite.

Și așa mai departe.

O linie de fier duce spre Cozmeni, unde, în 1918, se alcătuiește un soi de guvern ucrainean care voia împărțirea Bucovinei între români și ruteni.

Adunarea Constituantă din Cernăuți, sub președinția patriotului român Iancu Flondor, a hotărât în 27 octomvrie 1918, unirea Bucovinei cu Regatul României. În 19 ale aceleiași luni, Rada ucraineană din Lemberg a poruncit legionarilor ucraineni să pună stăpânire pe jumătatea de miazănoapte a Bucovinei.

Adunarea Națională Română n-a întârziat însă să ceară guvernului din Iași să trimită trupe, ca să scape țara de jaful hoardelor ce se dedau la toate nelegiuirile.

În dimineața de 6 noemvrie, împuterniciții Radei Ucrainene au cerut guvernatorului Bucovinei, contele Etzdorf, să le treacă puterea. Acesta nu s-a dat în lături, dar i-a rugat să aducă și un delegat al românilor. În după amiaza-zilei, actul de predare a autorității a fost semnat de Omilian Popovici, comisarul național ucrainean, și de un pretins comisar național român, doctorul Aurel Onciul, deputat în Dieta imperială.

În aceeași zi, însă, trupele române înfigeau steagul tricolor pe cetatea Sucevei și un avion arunca, la Cernăuți, manifestele generalului Iacob Zadik: „Răspunzând la chemarea Comitetului Național Bucovinean, Armata Română din Înaltul ordin al M. S. Regelui Ferdinand I al României a păşit pe pământul Marelui Voevod Ştefan, pentru a ocroti viața, avutul şi libertățile locuitorilor de orice neam şi credință împotriva bandelor de criminali, cari au început opera lor de distrugere în frumoasa voastră țară.

Trecând hotarul pus între noi de o soartă vitregă acum o sută şi mai bine de ani, hotar care n-a putut niciodată să ne despartă şi inimile, – trupele române sosesc în mijlocul vostru, aducându-vă dragostea şi sprijinul lor pentru libera înfăptuire a dorințelor născute din dreptul legitim al popoarelor de a dispune de soarta lor.

Stăpâniți de aceste sentimente şi cu credința în sinceritatea cererii voastre de ajutor, invităm poporul bucovinean ca să nu se abată sub nici un motiv de la viața şi ocupațiunile sale normale.

Subsemnatul garantează fiecărui locuitor libera exercitare a drepturilor sale civice şi fac cunoscut în acelaşi timp, că se va reprima cu toată severitatea cuvenită orice încercare de dezordine, acte de violență sau nesupune[re] la ordonanțele date de noi”.

Deoarece am atins subiectul unirii, cred că nu e rău să mă opresc o clipă asupra rutenilor și așa-zisului

Problem ucrainean al Bucovinei

Cum am arătat undeva în aceste note de drum, revărsarea rutenilor asupra Bucovinei a început în timpul Războiului ruso-turc din 1768–1774. La „anexare”,

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

Țara Fagilor număra între cei 71 750 [de] locuitori, numai 15 000 [de] ruteni și huțuli. În 1910, când s-a făcut de către fosta stăpânire cea din urmă statistică pe bază de limbă vorbită, numărul rutenilor s-a cifrat la 305 101 suflete, iar al românilor numai la 273 254. Oricât de voit nedreaptă ar fi fost numărătoarea, nu se poate tăgădui marea creștere a populației rutene față de cea românească.

La început, Bucovina a cunoscut pe acești oaspeți sub formă de agricultori nevoiași, vițiați de rachiu și căutând de lucru pe meleagurile din părțile de miazănoapte ale țării. Mai târziu, după ce se așezaseră ca lăturalnici ai satelor moldovenești, au prins să se ridice din mijlocul lor fruntași cari să le ceară drepturi și să le apere interesele față de stăpânirea austriacă.

Acțiunea acestor căpetenii a fost îmbrățișată și sprijinită de guvernele imperiale, cari au înțeles să se folosească de rutenii din Bucovina împotriva românilor și de rutenii din Galiția împotriva polonezilor. De asemenea, ca să se tulbure viața interioară a Rusiei țariste, Viena a vânturat chestiunea Ucrainei înglobată în statul rus și a deșteptat în sufletul rutenilor austrieci simțământul național. Așa se lămurește faptul că, încetul cu încetul, rutenii și-au schimbat vechiul lor nume, zicându-și astăzi ucraineni, denumire ce răspunde planurilor politice pe care le plămădesc.

Pentru a înțelege felul de gândire al minorității rutene din Bucovina e trebuincioasă o lămurire asupra formării „ideii ucrainene”. Statul slav, întemeiat de Rurik în secolul al VIII-lea, a fost împărțit în secolul al XVI-lea între Polonia și Lituania. Polonia a luat Galiția și Volhinia, iar Lituania, ținuturile dintre Nipru și Nistru. Când Polonia și Lituania s-au unit, toate aceste întinderi puțin populate au revenit noului stat polono-lituan.

Tătarii, folosindu-se de faptul că timp de două veacuri polonezii au fost atrași spre Occident, n-au contenit să hărțuiască regiunile Kievului, Cernigovului și Perislavului. Cnezii, neputând să se sprijine pe ajutorul Cracoviei, au trebuit să-și întocmească singuri apărarea, cu brațele cazacilor de pe Nipru. Slavii spun la margine „crai”. Acestor locuri de margine, de „crai”, li s-a zis Ucraina, iar luptătorilor de margine, „ucraineni”.

Ca să-și apere religia ortodoxă împotriva acțiunii de catolicizare întreprinsă de poloni, ucrainenii s-au răsculat în 1659 și au smuls autonomia pe care au schimbat-o curând în neatârnare. Moscova însă, în înțelegere cu Polonia, a împărțit Ucraina cu Niprul drept hotar. Un număr de încercări pentru recăpătarea libertății n-a dus la izbândă. În 1709, hatmanul Mazepa, care lupta în rândurile lui Carol XII, a fost zdrobit la Pultava, de Petru cel Mare.

După împărțirea Poloniei, ținuturile ucrainene ale statului nimicit, au intrat sub stăpânirea Rusiei. Revoluția rusă din 1917 a dat prilej ucrainenilor, în noemvrie 1917, să proclame Ucraina republică independentă și să semneze, în această calitate, pacea de la Brest-Litowsk.

Puterile Centrale sprijiniră acțiunea separatistă, ușurând instalarea guvernului germanofil Skoropadski și dându-i ajutor împotriva trupelor bolșevice. Înfrângerea Puterilor Centrale pe frontul apusean și retragerea trupelor lor din grânarul

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

ucrainean au dus la răsturnarea guvernului filogerman din Kiev şi la înlocuirea lui printr-un Directorat, în frunte cu anantofilul Petliura. Lovit de bolşevici şi de trupele contrarevoluţionare ale generalului Denikin, Petliura s-a unit cu polonezii. Denikin fu însă înfrânt de bolşevici, iar războiul polono-sovietic se sfârşi cu pacea de la Riga, în urma căreia Petliura trebui să se retragă în Franţa.

La început, Uniunea Sovietică recunoscu o oarecare autonomie a Ucrainei, pe care, însă, nu întârzie s-o desfiinţeze la timpul potrivit. Pionierii independenţei Ucrainei, Petliura la Paris şi Skoropadski la Berlin, au creat două focare de mişcare pentru neatârnarea patriei lor. Focarul petliurist, republican, preconizează înjghebarea Ucrainei fără amputări teritoriale din România şi Polonia. Focarul skoropadskian, monarhist, înţelege crearea Ucrainei, înglobând toate teritoriile locuite de ucraineni şi răşluiri teritoriale din Polonia şi România.

După războiul polono-sovietic, Petliura, care-şi avea sediul la Paris, încheie cu Polonia un pact secret în vederea răsculării Ucrainei. În acest ţel, Petliura a trimis în Polonia, pe generalul Tutuniuk. Acesta însă a trecut în U.R.S.S., punându-se la dispoziţia guvernului sovietic.

În 1926, Petliura fu asasinat. Urmaşul său, Andrei Levitki, înfiinţă la Paris, în 1929, un Consiliu General al Emigranţilor Ucraineni. Programul de lucru alcătuit urmărea strângerea legăturilor cu populaţia Ucrainei, aţâţarea răscoalelor împotriva Sovietelor şi câştigarea bunăvoinţei internaţionale pentru independenţa Ucrainei. Urmarea activităţii propuse s-a simţit curând. La Kiev, în 1930, a fost descoperit complotul „Uniunii pentru Eliberarea Ucrainei". Cu acest prilej, au fost pedepsiţi la muncă silnică pe viaţă patruzeci şi cinci de intelectuali ucraineni, în frunte cu mitropolitul Kievului. Numeroşi slujbaşi îndoielnici au fost mutaţi din Ucraina în regiuni unde nu mai puteau lucra pe tărâm naţional. Populaţia ucraineană a fost pusă sub aspră observaţie. Numeroşi locuitori au fost arestaţi, deportaţi sau chiar ucişi.

Cealaltă mişcare, a hatmanului Skoropadski, patronată de Germania şi avându-şi sediul central la Berlin, urmăreşte independenţa Ucrainei şi a tuturor ţinuturilor locuite de ucraineni, aflate sub stăpânirea Poloniei, Cehoslovaciei şi României. Germania, sprijinind în chip tăcut acţiunea, nădăjduieşte să slăbească U.R.S.S., desfăcându-i un teritoriu întins şi bogat şi totodată să-şi creeze din noua ţară un mare debuşeu pentru produsele industriale.

Afară de aceste două mari organizaţii, urmărind acelaşi scop pe căi diferite şi deosebindu-se întrucât ne priveşte prin faptul că una vrea şi o bucată din pământul României, iar alta, până astăzi, pare că nu-şi aruncă ochii peste limitele Ucrainei cuprinse între hotarele Sovietelor, fiinţează şi alte grupări politice cu ţintă apropiată de a celor arătate mai sus.

Despre acestea nu e potrivit însă să pomenesc aici.

*

Odată cu fărâmiţarea Imperiului Austro-Ungar şi cu mişcările românilor din Bucovina pentru unirea provinciei cu Regatul României, rutenii au încercat să

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

întemeieze o republică ucraineană cu centrul la Cozmeni. Înaintarea trupelor române a pus însă capăt acestei dorințe, iar cei mai mulți intelectuali ruteni, văzându-și planurile spulberate, au fugit peste hotar. Masa rutenilor, rămasă fără căpetenii, înțelese că noul stat, spre deosebire de dispăruta Austrie, este un stat național și că deci orice poftă de acțiune care ar atinge unitatea națională trebuie uitată.

Încetul cu încetul, văzu că stăpânirea se poartă neașteptat de îngăduitoare, că izbucnirile dușmănoase rutenești nu găsesc în drumul lor un zid puternic și că cel mai bun reazim pentru năzuințele lor școlare, bisericești și de umplere a autorităților cu slujbași ruteni îl află în frământările politice atât de proprii vieții românești.

Totuși, încercările dușmănoase intereselor noastre au fost încă neîndrăznețe în această vreme. Pomenesc un număr de pilde, adevărate sondări în măsura răbdării stăpânirii românești: o parte din studențime n-a venit la încoronarea Regelui Întregitor de neam; un avocat, al cărui nume nu-l mai pomenesc, a cerut introducerea limbii ucrainene în justiție; populația ruteană, ca protest contra alipirii pentru totdeauna a Galiției la Polonia, a purtat pe braț semnul de doliu.

În 1926, s-a înființat Partidul Național Ucrainean, urmărind să adune sub conducerea lui întreaga viață politică a rutenilor din România. Programul alcătuit în acest scop se poate rezuma la: împiedicarea deznaționalizării rutenilor și a revenirii la românism a moldovenilor rutenizați în cursul timpului; înființarea de școli ucrainene, începând cu cele primare și sfârșind cu o catedră la Universitatea din Cernăuți; introducerea limbii rutene în instituțiile publice din Bucovina, Basarabia și Maramureș; existența unei reprezentanțe speciale pentru România și străinătate, a ucrainenilor din țara noastră.

În 1929, s-a alcătuit la Cernăuți un Tribunal Național Ucrainean. Țelul lui este să judece neînțelegerile dintre ruteni, precum și pe „trădători". Condamnările pentru această din urmă vină atrag ocolirea vinovatului de către întreaga suflare ruteană din țară. Fiecare rutean are o fișă în care i se trece activitatea pe tărâm național și e ținut să dea 10% din venit pentru Fondul Național. Din el se ajută casele de citire din comune, asociațiunile culturale, teatrul rutean, presa ruteană și așa mai departe.

Mișcarea națională ruteană sau „ucraineană", cum se numește astăzi, câștigă teren cu fiecare an ce trece. Tinerii studenți, ajutați bănește, împănează vara satele și turbură sufletele rutenilor și încrezătorilor huțuli cu „lecții patriotice". Îngăduința stăpânirii și păcatele pe care presa noastră le publică zilnic sunt repetate în fața poporului care, neștiutor și cu capul îmbuibat de cuvântările tăinuite ale acestor „misionari", ne privește ca pe o națiune ce se va nărui la cea dintâi lovitură din afară sau dinăuntru. În așa-zisele „Citanii" sau „Case de citire" de la sate, se țin cuvântări la care nu pot lua parte împuterniciții autorităților. Aici se desfășoară, în ascuns, o propagandă fierbinte împotriva noastră. Slujbașii ruteni din autoritățile românești sprijină fățiș pe conaționali și vorbesc fără ocol limba ucraineană. Toate măsurile luate împotriva ruinătoarei mișcări rutene sunt la timp comunicate celor

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

interesați de acești funcționari care, prin locurile ce ocupă, sunt la curent cu treburile statului.

Se repetă stăruitor că ucrainenii au stăpânit, pe vremuri, întreaga Moldovă și că au fost deznaționalizați; că voievozii noștri, chiar și Ștefan cel Mare, au fost ucraineni; că în lumea boierilor, în biserică și în scriptele cancelariilor, veacuri întregi, s-a folosit limba slavonă, ceea ce dovedește că Moldova a fost slavă, iar nu românească.

Slujbașii ruteni, înlăturați din pricina neînvățării limbii românești, sunt socotiți martiri naționali. Rămași în mijlocul poporului, ei și ai lor țipă cât pot împotriva noastră.

Românii

Așezată în aria de întâlnire a numeroase naționalități care, așa cum am văzut, au revărsat pe pământul ei, peste populația băștinașă românească, un însemnat procent de străini, Bucovina, din punctul de vedere al voințelor politice ale locuitorilor ei, înfățișează o îngrămădire de vârtejuri, mai puternice sau mai slabe, dintre care unele potrivnice intereselor României. Din punctul de vedere al populației, numai Dobrogea prezintă un aspect asemănător mozaicului de naționalități ce trăiesc în Bucovina noastră.

Spre deosebire, însă, de provincia de la sud, nici unul dintre statele vecine nu ridică pretenții asupra Bucovinei. Rutenii bucovineni, frați buni cu ucrainenii din U.R.S.S., sunt singurii care nutresc gândul desprinderii unei părți din pământul ei. Ruperea nu o visează însă decât în cadrul creării unei Ucraine mari, liberată din U.R.S.S.

Populația românească alcătuiește temelia puternică între zidurile căreia s-au strecurat valurile celorlalte naționalități. Prinși în rețeaua românismului, nouii veniți au împrumutat de la populația băștinașă elemente de grai, obiceiuri, port și chiar religie. Acolo unde desimea românilor era prea slabă – în munți, pe Ceremuș, între Prut și Nistru, iar valul invaziei prea năpăditor –, parte din moldoveni și-au uitat graiul strămoșesc.

Totuși, în ciuda acestei înstrăinări, drumețul negrăbit va putea urmări și aici înrâurirea netăgăduită a populației românești înecată asupra nouilor veniți, care au trecut la ortodoxism, au împrumutat arhitectura locală, portul nostru național, străvechile obiceiuri ale pământului, cântecele, zicătorile și așa mai departe.

Bătrânele târguri românești, năpădite de străini – negustori, meseriași, slujbași – păstrează în piatra lor amintirea neștearsă a trecutului clădit în bătrânele biserici și mănăstiri voievodale și chiar în zidurile caselor nouă ridicate adesea, cum se vede mai ales la Suceava, cu piatra scoasă din dărâmarea lăcașurilor moldovenești de altădată. Adausurile făcute de fosta stăpânire n-au izbutit să împrăștie adâncul de amintiri și drept românesc.

În zilele de sărbătoare, din toți munții se revarsă spre aceste târguri mulțime de țărani de-ai noștri, în straie albe, care recuceresc așezările înstrăinate, dându-le

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

înfățișarea de odinioară. Firea blajină și ospitalieră a moldoveanului a îngăduit, în lungul vremurilor, năvala nestânjenită a străinismului. Băștinașul și-a păstrat însă în purtare simțământul adevărului și drepturilor lui înălțate deasupra înfățișării trecătoare a stărilor etnice de astăzi.

În niciun colț al Moldovei amintirea voievozilor, a războaielor, a daniilor lor, nu e păstrată mai vie. Fiecare sătean poartă cu sine o comoară de legende în jurul faptelor domnitorilor. În casele răzeșilor de altădată se păstrează hrisoave și se repetă povești despre faptele care au dat drept înaintașilor la recunoștința voievozilor.

Călătorul poate fi însă mirat văzând în căminurile românilor, la loc de cinste, imagini cu chipul împăratului Francisc Iosef, tablouri din Războiul Mondial pe fronturile Puterilor Centrale sau fotografii ale gazdei, în uniformă austriacă. Toate aceste piese, care sunt puse la vedere, nu dovedesc o aplecare a inimii spre monarhia dispărută. Sunt numai amintiri ale unui timp în care ei au servit cu cinste unei stăpâniri de înfățișare strălucită, care nu era în dușmănie fățișă cu interesele României. Și nu putea fi altfel, deoarece moldoveanul este ostaș prin tradiție, prin vecinătatea cu vechiul Scaun de la Suceava, prin greutățile la care l-a supus viața în această țară de înălțimi.

*

În lungul drumului, mi s-a întâmplat să aud învinuiri ridicate de românii din Vechiul Regat statorniciți aici, împotriva unei părți a românilor bucovineni cari s-au adăpat la izvoarele de pregătire culturală austriacă. Aceștia sunt mustrați că ar fi admiratori a tot ce a fost și este fruct al minții germane. Că neagă prețul oricărui produs de gândire ce nu s-ar înrăma în formele de cultură în care au fost crescuți. Că amintirea Austriei și a administrației dispărutului Imperiu Habsburgic sunt atât de vii în sufletele lor, încât nu pierd niciun prilej fără să nu-și spună părerea asupra superiorității trecutului.

Nu știu ce este adevărat din aceste învinuiri. N-am întâlnit nicio pildă de scădere a patriotismului și de lipsă de mândrie pentru libertatea smulsă după atâta așteptare. Oamenii instruiți la un izvor de cultură pentru care păstrează tot respectul nu pot fi învinuiți de crimă, atâta vreme cât își pun luminile în folosul patriei. Și cine ar putea să spună că lipsesc de la această datorie?

Tinerii intelectuali formați în școli românești n-au păstrat nicio legătură cu trecutul asupra căruia m-am referit vorbind despre părinții lor. Înțelegând să nu primească nepăsători, sub stăpânire românească, dezvoltarea minorităților dușmănoase, năzuiesc din toate puterile la recucerirea etnică a Bucovinei.

Însuflețirea acestui tineret atrage după sine, tot mai hotărât, masele românești.

*

Nicăieri în România nu abundă la români, ca în Bucovina, numele de familie străine. Adesea s-a întâmplat și încă se întâmplă ca românii bucovineni să fie priviți pieziș de necunoscători, pentru simpla pricină a purtării unui nume ce nu sună românește.

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

Mai demult, numele de familie nu era atât de obișnuit la români, ca la alte popoare. Scriptele și formalitățile administrative se cunoșteau prea puțin. În viața patriarhală a locuitorilor țării ajungea numele de botez, la care, atunci când se voia, se adăuga numele tatălui sau al mamei. Și astăzi se aude adesea: Ioan al lui Gheorghe sau Ioan al Mariei.

După răpirea Bucovinei, noua stăpânire ceru să se dea copiilor numele părintelui lor. Mulți dintre cei care îndepliniră această poruncă socotiră trebuincios, pentru a găti cu un aer mai pompos numele de familie, să adauge numelui părintelui terminațiunea „-vici", după obiceiul slav. Fiul lui Constantin și-a zis Constantinovici, fiul lui Ștefan și-a zis Ștefanovici, fiul lui Grigore și-a zis Grigorovici și așa mai departe.

Când, în 1783, biserica Bucovinei intră sub autoritatea Mitropoliei de la Carloviț, veniră în Cernăuți un număr de slujitori ai altarului dintre care unii, cum a fost arhimandritul Daniil Vlahovici, ajuns episcop, jucară roluri superioare în treburile bisericești. În vremea acestui episcop, slavizarea numelor se urmă cu furie. Purtătorii lor nu încetară însă să fie români și să lupte, pe toate tărâmurile, pentru cauza națională (*La noi, în Bucovina*, pp. 291–305).

Orașul Siret

Călător singuratic pe drumurile lungi ale depărtatelor amintiri, într-o lume de umbre care reînvie aburoase în decorul vieții lor de altădată, mă las în goana mașinii pe șoseaua albă, înecată de praf, ce coboară dinspre asfințit în adâncimea dintre sânii dealurilor unde se tupilează târgul Siretului. Materializare, în ziduri și grădini, a tristeții omenești, orășelul apare deodată și întreg, așternut peste valuri de pământ.

Drumul se lasă, ca o largă albie de praf moale, printre două șiruri de case și se revarsă în piață.

Albă și umilă, biserica „Sfântul Ioan", clădită de Petru I Mușat, și în urma refacerilor păstrând o înfățișare ce i-ar așeza construirea în veacul al XVII-lea, se ascunde în cuprinsul grilajului de fier, mărginită de zidurile galbene ale primăriei, înălțată în stil administrativ austriac, și ale unei cafenele dincolo de care blocul liceului se trage pe o străduță deasupra căreia se îmbină umbra pomilor bătrâni.

De la aspectul clădirilor vechii stăpâniri la mulțimea purtătorilor de haine lungi, negre, totul pare străin, dușmănos, nefiresc. Numai biserica, păstrătoare de linii cu graiul cunoscut, rătăcită în acest decor galițian al pieții, amintește că Siretul a fost capitala Moldovei după Baia și înaintea Sucevei.

O uliță urcă dreaptă povârnișul unui deal, în vârful căruia țâșnește biserica, pe vremuri catedrală a credincioșilor de rit catolic. Într-o altă parte a târgului, tot pe creasta unei înălțimi, îi ține piept un lăcaș de rugăciune, cu turnuleț subțire, ce amintește începuturile arhitecturale ale bisericii moldovenești. Este ctitoria lui Lațcu Vodă (1364–1372).

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)

Târgul își resfiră în mijlocul grădinilor casele de locuit, nici de țară, nici de oraș. Și peste tot, stratul de praf cu belșug răspândit din așternutul ulițelor nepietruite.

Îmi aduc aminte de slujbele la Biserica „Sfântului Ioan", când piața din inima Siretului se umplea de cojoacele albe ale poporului din împrejurimi.

Îmi aduc aminte de sunetele subțiri, grăbite, ale clopotelor bisericii lui Lațcu, într-o noapte cu furtună, când șuvoaiele năvăleau năprasnic măturând pantele dealurilor.

Îmi aduc aminte de ceremonialul sărbătorii lui Francisc Iosef, într-un august de demult. Chipul monarhului era plimbat în lungul străzilor, pe sub ferestrele în care ardeau șiruri de lumânări. Fanfara pompierilor repeta în toate colțurile imnul imperial: „Întărește, Doamne sfinte...".

Îmi aduc aminte de o straşnică bătălie cu pietre, în preajma bisericii catolice, bătălie în care am înfruntat o mahala întreagă de copii de vârsta mea.

Și îmi aduc aminte...

Dar drumul tocmai coboară printre garduri de scânduri, spre colțul ce m-a chemat în acest târg uitat în care am fost pentru ultima oară la „unchiul din Siret", un an înainte de izbucnirea Marelui Război.

Aceeași casă cu terasă în față. Numai zidurile au îmbătrânit sub tencuiala întunecată de vreme. Lipsește și belșugul florilor, scuturate parcă de anii ce s-au dus de când, copil, deschideam portița de lemn, aducând în obrajii îmbujorați, bucuria jocului pe malurile și în valurile râului ce-și furișează apele nu departe, printre sălcii.

La oprirea mașinii, se deschide o fereastră într-o latură a casei. Rămân o clipă uluit. Un chip brunet de fată, răsărită parcă din alte vremuri, cată mirat spre străinul din drum.

E atâta asemănare între apariția din cadrul ferestrei și fiica fratelui tatei, încât abia de mă stăpânesc să n-o strig pe nume, așa cum m-a strigat și ea în ziua revederii la Chișinău.

Timid, deschid portița. Și mai timid, bâigui o lămurire a popasului meu. Un zâmbet înțelegător îmi dă curaj.

După câteva clipe, însoțit de umbra trecutului, urc poteca strecurată pe sub ramurile merilor din grădina ce-și întinde tăcerea în spatele casei. A fost odată...

Însoțitoarea mea își face de lucru culegând fructe. Mă lasă să-mi plimb nestingherit tristețea privirii pe pomii îmbătrâniți, care m-au văzut migălind sub ramurile lor cele dintâi versuri pentru o fetiță cu ochi negri și cozi legate în funde roșii.

Copila e demult o doamnă cu beteală de argint pe tâmple și cu cerc de copii în jur. Vărul ei nu-i mai face poezii și nu-i mai cântă serile în fundul grădinii, intrată în stăpânirea altor trecători pe căile vieții. Unchiul din Siret doarme somnul drepților în cimitirul târgului, după ce a apucat să audă sunetele de izbândă ale fanfarelor românești.

Și râul timpului își duce valurile anilor către ceața zărilor și a uitării... (*La noi, în Bucovina*, pp. 347–349).

BDD-A32645 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:30:57 UTC)